

Grödan

INFORMATION FRÅN
LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

NR 2/2023

Extremvädrets effekter

*Polisen om brott
på landsbygden*

Årets landsbygdsstipendiat
och årets nötbonde har korats

*Se ansöknings-
omgångar för projekt-
och investeringsstöd
2024*

**Carl Gudmundsson förenar
produktion med miljönytta**

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Nu har det hänt. Det som vi fruktat, befarat och förberett oss på länge. Sverige har fått sitt första fall någonsin av afrikansk svinpest. Myndigheter och näringsorganisationer har i många år arbetat med information, beredskapsplaner och övningar. Men nu har det hänt på riktigt, här i Sverige. Trots årliga informationskampanjer vid gränsstationer om att inte föra med sig köttprodukter och inte kasta korvar i naturen. Svinpestvirus kan överleva flera månader i rått, fruset, saltat eller rökt kött. Det gäller både för epizootisjukdomen klassisk svinpest som Sverige bekämpade sitt sista fall av för så länge sedan som 1944, och för den afrikanska svinpesten som vi aldrig tidigare har haft i landet.

Epizootisjukdomar är per definition allvarliga djursjukdomar som medför allvarliga samhällskonsekvenser och stora kostnader för samhälle och näring. De leder också till stort lidande och död för djuren. Epizootier omfattas av särskild lagstiftning och ska bekämpas, vilket kan leda till omfattande restriktioner.

När den afrikansk svinpestsmittan kom in i EU 2014 deltog jag i en veckas utbildning i epizootiberedskapsplanering i Riga tillsammans med deltagare från många andra EU-länder. Vi besökte grisgårdar med verkligt hög biosäkerhet och fick höra hur myndigheterna där arbetade för att bekämpa sjukdomen och om deras problem med spridning av smitta både via vildsvin och försäljning av hushållsgrisar. Våra italienska kollegor berättade om hur omöjligt det varit att bekämpa sjukdomen på Sardinien, eftersom invånarna där inte gör som myndigheterna säger. Där finns smittan kvar än i dag. Däremot har både Tjeckien och Belgien lyckats bekämpa den och svenska veterinärmyndigheter drar nu lärdom av hur de har arbetat strategiskt där, till exempel med instängsling av det smittade området.

I Sverige finns en tradition av att ha stor tillit till samhället och förtroende för myndigheter. En framgångsfaktor för att de tuffa restriktionerna som nu införs i delar av Västmanland och Dalarna efterlevs och får snabb effekt. Förhoppningsvis kan vi utrota denna virussmitta som dök upp mitt i Svealand i september 2023. Såväl allmänhet som företag, kommuner och statliga myndigheter behöver bidra. Bland annat genom att respektera restriktioner i smittade områden, vara uppmärksamma och kontakta veterinär vid sjukdomssymtom hos sina tama djur och rapportera fynd av döda vildsvin i naturen. Det är också viktigt att myndigheter på alla nivåer tar ansvar och hjälps åt att se till att vilda djur inte kommer åt matavfall och att alla alltid tänker på smittskydd vid besök på gårdar med djur. Bara genom samverkan kan vi begränsa smittan från ytterligare spridning i landet och tillsammans stoppar vi den bäst från att drabba vårt eget län.

”Bara genom samverkan kan vi begränsa smittan från ytterligare spridning i landet”

Maria Leclercq

Andelningschef, Avdelningen för djur, landsbygd och livsmedel

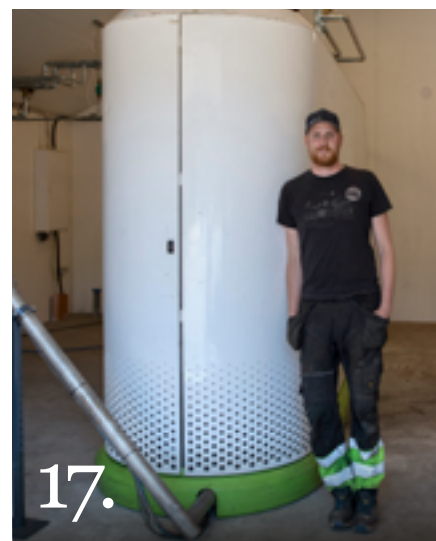
INNEHÅLL

2/2023

I DETTA NUMMER

Afrikansk svinpest har konstaterats i Sverige för första gången.....	4
Extra stöd till lantbrukare som drabbats av extremväder.....	5
Gemensamma krafttag behövs mot stölder på landsbygden.....	6
Bredband för över 300 bostäder invigt i Ydre.....	7
Carina Jarhall – årets landsbygdsstipendiat i Östergötland.....	8
Philip Berglund i Väderstad är årets nötbonde.....	9
Väder och vatten sommaren 2023.....	10
Hjälp och råd vid kris.....	12
Lantbrukaren Carl går i bräschen för miljöåtgärder.....	14
Ny rådgivning med hållbarhetsfokus.....	16
Höga elkostnader sporrade Kim till en självförsörjande lösning.....	17
Årets inventering av varg och lo.....	21
Eldsjälar och landsbygdsstöd har gett smedjan nytt liv.....	22
Tillbakablick på årets aktiviteter.....	24
Kursprogram vintern 2023/2024.....	28
Dokumentera användning av växtskyddsmedel och biocider.....	29
Projekt- och investeringsstöd i Östergötland 2023 och 2024.....	30

Grödan

Ansvarig utgivare: Maria Leclercq **Redaktion:** Avdelningen för djur, landsbygd och livsmedel **Layout:** Linnea Barrefelt
Omslagsfoto: Clara Jonsson **Text och foto:** Länsstyrelsens personal om inte annat anges och, för foto, diverse bildbyråer.
Tryck: Exakta Print i Malmö

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Afrikansk svinpest har konstaterats i Sverige för första gången

Det har säkert inte undgått någon att vi för första gången har ett utbrott av afrikansk svinpest (ASF) i Sverige, närmare bestämt i Fagersta i Västmanland. ASF är en smittsam och dödlig virussjukdom som drabbar vildsvin och grisar, men inte människor eller andra djurslag.

Text: Pernilla Stridh, länsveterinär

Sjukdomen innebär stort lidande för de smittade djuren. Dödligheten är hög och ett utbrott bland tamgrisar skulle leda till stora ekonomiska konsekvenser och riskera att få stor påverkan inom vår livsmedelsproduktion.

Eftersom sjukdomen är så smittsam finns regler inom EU som styr hur drabbade länder ska hantera utbrott. Sedan år 2014 förekommer ASF i flertalet länder inom EU.

Flera olika slags smittvägar

Hos sjuka djur finns viruset i alla kroppsdelar, kroppsvätskor och utsöndringar med de allra största virusmängderna i blodet. Smittspridning kan därför ske via direktkontakt mellan infekterade och friska vildsvin och grisar, genom att djuren kommer åt infekterade kadaver eller kött. Alternativt sprids det genom indirekt överföring av smittämnet via till exempel personer, transportbilar eller redskap som förorenats med smittämnet.

Viruset kan överleva flera år i kylt eller fryst kött och i många lättroökta eller saltade produkter, därför väger matavfall tungt som potentiellt spridningssätt till nya områden.

Av den anledningen är det förbjudet att föra med sig köttprodukter från gris och vildsvin från vissa zoner inom de länder där smittan upptäckts, som Polen och Rumänien. I nordliga förhållanden kan viruset även överleva länge i vildsvinskadaver.

Hur snabbt smittan sprids varierar. Enligt erfarenheter från andra europeiska länder sprids viruset relativt långsamt bland vildsvin – det rör sig om cirka en till två kilometer per månad. Spridningen kan dock riskera att påskyndas och även ta stora hopp till nya områden med människans hjälp i form av exempelvis transporter av infekterade djur, kontaminerade redskap och spridning av infekterat matavfall.

Så hjälper du till att begränsa smittspridning:

- Släng matrester i soporna. Lämna dem inte i naturen eller vid rastplatser utmed vägar.
- Kompostera ditt matavfall i slutna behållare som vildsvin inte kan komma in i.
- Rapportera till SVA (rapporteravilt.sva.se) om du ser ett självdött vildsvin.

Mer information hittar du på Jordbruksverkets webbplats och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

jordbruksverket.se

sva.se

Extra stöd till lantbrukare som drabbats av extremväder

Regeringen har beslutat att betala ut 193 miljoner kronor extra till lantbruket till följd av årets extremväder. Stödet beräknas uppgå till cirka 75 kronor per djurenhet och cirka 220 kronor per hektar vårsådd gröda.

Text: Kristoffer Hellberg, enhetschef på Enheten för jordbruksstöd

Lantbruket i Sverige har haft ett utmanande år 2023, med både torka och nederbörd som har påverkat skörden och ekonomin negativt. Kostnaderna har ökat markant för företagen och utfallet av skörden har varit dålig överlag. Den negativa effekten av årets extremväder har påverkat i princip alla typer av företag och inriktningar, men extra hårt drabbade är mjölk- och nötköttsproducenter samt de som odlat vårsådda spannmål och oljeväxter. Därför har regeringen beslutat att ge ett riktat stöd till dessa företag.

Regeringen gav Jordbruksverket i uppdrag att ta fram underlag till ett stöd efter den extrema försommartorkan. Det uppdraget redovisades i juli i år. I samband med det hade vädret dock skiftat och den kraftiga nederbörden och stormen Hans var nu i stället utmaningar som lantbruket brottades med. Regeringen gav därför Jordbruksverket ett nytt uppdrag som gick ut på att utveckla underlaget och ta fram ett stöd som tog hänsyn till hela växtsäsongens väderförhållanden.

Krisstödet finansieras i grunden av EU:s jordbruksreserv. Utöver det har varje medlemsstat möjlighet att medfinansiera EU-stödet upp till det dubbla. Under presentationen av höstbudgeten meddelades att regeringen kommer ge full medfinansiering, vilket gör att stödet uppgår till 193 miljoner kronor. Fördelat på djuren inom nötkreatursstödet och de vårsådda spannmålen samt oljeväxterna inom gårdsstödet beräknas ersättningen uppgå till cirka 75 kronor per djurenhet inom nötkreatursstödet och 220 kronor per hektar vårsådd gröda. Det exakta beloppet kommer att fastställas i samband med att stödet handläggs inför utbetalning.

I och med att stödet baseras på 2023 års ansökningar av gårds- och nötkreatursstödet kommer det inte behövas någon ansökning för att få del av det extrainsatta stödet – utbetalning sker utifrån de uppgifter vi har i din befintliga ansökan. Pengarna är planerade att betalas ut under december månad och kommer att komma som en separat utbetalning och inte på din befintliga utbetalning för gårdsstödet eller nötkreatursstödet.

Mer och uppdaterad information om stödet hittar du på Jordbruksverkets webbplats.

Stödet kommer gå till dem som har nötkreatursstödet eller söker gårdsstöd för vissa vårsådda spannmåls- och oljeväxtgrödor. Har du både delarna får du stöd för båda.

Vårsådda spannmåls- och oljeväxtgrödor som ger rätt till stöd

Gröda	Grödkod
Korn (vår)	2
Havre	3
Vete (vår)	5
Blandsäd (stråsådesblandningar)	12
Blandsäd (spannmåls-/baljväxtblandning), mer än 50 procent	13
Stråsåd till grönfoder/ensilage	16
Raps (vår)	21
Ryps (vår)	23
Rågveve (vår)	29
Oljelin	40

Gemensamma krafttag behövs mot stölder på landsbygden

Den östgötska landsbygden är hårt drabbad av organiserade stölder. I ökande takt försvinner diesel och digital utrustning som blivit alltmer kostsam. För att få en bättre bild av problematiken är det viktigt att alla som blivit bestulna gör en anmälan, framhåller polisen.

Text: Clara Jonsson, landsbygdkommunikatör

Många drabbas av stölder flera gånger om eller får påhållningar som inte leder till stölder just i stunden. Trots det stora antalet brott är det många av fallen som inte hamnar på polisens bord.

– Kanske anmäler man inte händelser eftersom man tror att polisen inte gör något, utan att ärendet avslutas och läggs ner när inga spår går att hitta. Men polisen i region Öst kollar även på stängda ärenden och kommer det in mer information öppnar vi dem igen, säger Alice Gustafsson, analytiker vid brottsamordningen i Region Öst.

Dagligen ser de efter om några anmälningar kommit in – material som ligger till grund för en särskild utredningsåtgärning för att komma till rätta med stölderna av GPS-utrustning, som enligt Länsförsäkringar Östgöta ökat i länet.

– Vissa slags stölder, som sadlar, har avtagit i vår region men GPS-stölderna blir allt fler, säger Alice Gustafsson.

Med sina stora lantbruksarealer är Östergötland en hot spot i landet. Särskilt drabbade områden är Motala, Mjölby, Väderstad och Ödeshög där många större lantbruksföretag med särskilt dyr utrustning finns, enligt Alice Gustafsson. Bakom brotten ligger specialiserade och kringresande ligor.

– Gärningspersonerna stjälar på ett professionellt sätt och

vanligtvis en viss typ av utrustning. Ofta sker det flera stölder i samma område under en kortare period.

Upptäcker man ett pågående inbrott är hennes råd att börja med att larma polisen. Om möjligt kan man därefter försöka avbryta pågående brott genom att skrämman i väg dem.

– På så sätt blir det lättare för oss att lyckas gripa dem, men ofta gör man tvärtom. Uppmärksamma gärna signalement och ingrip aldrig själv utöver att eventuellt skrämman bort dem.

Om möjligt ska man helst lämna utrustningen orörd. Det ger polisen bättre förutsättningar för att fastställa exempelvis DNA och fotspår under brottsplatsundersökningen. Alice Gustafsson poängterar dessutom att det är viktigt att vara så specifik som möjligt i sin polisanmälan.

– Ofta skrivs det inte så noggrant vad personen i fråga blivit av med. Görs inga anmälningar överhuvudtaget kommer det inte med i statistiken. Då syns stölderna inte för oss på polisen, vilket resulterar i att vi inte kan jobba förebyggande i samma utsträckning.

Även om man inte blivit besluten kan man hjälpa polisen på traven genom att lämna in tips, exempelvis om man ser miss-tänkta bilar som är ute och rekar.

– Vi får in för få tips i nuläget, kanske är det så att man varnar grannarna men inte mer än så. Som granne till en drabbad kan man dessutom fråga sig om man själv har sett något eller om man har en övervakningskamera som kan ha fångat något.

Utöver de anmälningar som krävs för att få tillbaka på försäkringen är det viktigt att även mindre stölder anmäls, berättar Helena Hellstén som är ansvarig för skadeförebygg vid Länsförsäkringar Östgöta.

Alice Gustafsson, analytiker vid brottsamordningen i Region Öst. Foto: Clara Jonsson

Helena Hellstén, Länsförsäkringar Östgöta. Foto: Privat

– Är stöldbepellet lägre än självriskan är det många som inte lägger tid på att administrera en polisanmälan eftersom man ändå inte får några pengar tillbaka, men det är viktigt att anmäla ändå. Det kommer inte bli fler polisresurser om de inte känner till att brotten inträffar.

Baserat på de anmälningar Länsförsäkringar Östgöta fått in ser de att kostnaderna för stölderna varierar mycket, men en generell trend är att varje skada i genomsnitt blivit alltmer kostsam. Det kan dels bero på vad som stjäls, dels på inflationen eftersom nya produkter blivit dyrare.

– Många gånger är det tyvärr samma kunder som drabbas upprepade gånger då stöldligorna kommer tillbaka när de vet att det finns nya produkter inköpta efter den förra stölden. När vi på Länsförsäkringar Östgöta får nys om att en stöldlig är i gång skickar vi ut varningar till de kunder som kan väntas vara i risk att drabbas, förklarar Helena Hellstén.

Länsförsäkringar Östgöta, Polisen i Region Öst, lokalpolisen och Lantbrukarnas riksförbund samarbetar med varandra för att sprida information så bra som möjligt.

– Hoppas det ger resultat. Vi kan inte lösa det här på egen hand utan behöver få in information från landsbygdsborna för att kunna jobba vidare. Ju mer underlag vi har att gå på, desto bättre kan lokala polisområden agera, säger Alice Gustafsson, analytiker vid brottsamordningen i Region Öst. ☞

Har du sett något?

Tipsa polisen genom att ringa 114 14 eller gå in på [polisen.se](https://www.polisen.se)

Bredband för över 300 bostäder invigt i Ydre

Lokalt engagemang och finansiering från Länsstyrelsen Östergötland har resulterat i att över 300 bostäder i Asby Udde i Ydre kommun fått tillgång till snabb internetuppkoppling.

Text och foto: Clara Jonsson

Med 53 styrelsemöten och 21 byggmöten i ryggen var det i slutet av juni dags för en efterlängtd invigning av det bredbandsnät som gett hundratalens boende i Ydre tillgång till fiber. Närmare fyra år har gått sedan Asby Udde ekonomiska förening startades för att på eget initiativ bygga ett bredbandsnät som i slutändan skulle komma att bli 123 kilometer långt, med 270 000 meter fiberkabel.

– Numera kan jag jobba hemifrån och slippa åka hela vägen till jobbet varje dag, säger Ellinor Fredriksson, boende i området och ordförande för föreningen.

Vid traktens hembygdsgård samlades näst intill alla inblandade parter, såväl den lokala banken som byggleddare och Länsstyrelsen, för att inviga nätet, summera projektet och visa uppskattning för varandras insatser.

Slutsumman för fibernätet landade på drygt 28 miljoner kronor, varav en stor del har finansierats via Länsstyrelsen Östergötland genom landsbygdsprogrammet. Under landsbygdsprogramperioden 2014–2022 har runt 200 miljoner kronor delats ut i stöd, vilket innebär att cirka 4 000 permanentbostäder kommer ha anslutits när alla projekt är klara. Dessutom tillkommer ett stort antal fritidsboenden och företag.

– Det är en viktig uppgift för landsbygdsutvecklingen i länet och Länsstyrelsens mål om ett livskraftigt Östergötland. Samtidigt är det viktigt att samtliga invånare får jämlika villkor för att bo och verka i olika delar av länet, säger Christoffer Ahlgren, landsbygdsutvecklare vid Länsstyrelsen Östergötland som medverkat i Asby Uddes projekt.

Christoffer Ahlgren summerar projektet inför intresserade åhörare.

Den svenska staten har under många år avsatt betydande summor till bredbandsutbyggnad på den svenska landsbygden. Spannet på nyttan är brett – exempelvis kan ökad möjlighet att arbeta på distans leda till att unga och barnfamiljer finner det attraktivare att bosätta sig på landsbygden.

– Några har till och med lockats till att flytta hit till Asby Udde, delvis tack vare bredbandet. Min bror bestämde sig för att flytta ut hit i stället för till en större stad, säger Ellinor Fredriksson.

Bredbandsprojekten har dessutom en viktig bieffekt genom de byalag som bildas där nätutbyggnad sker.

– Ideella krafter i området har arbetat mot ett gemensamt mål och kontakter har etablerats, vilket skapar en gemenskap som bygden har stor nytta av i framtiden. I Asby Udde ser vi exempel på just det – ett lokalt engagemang och ett aktivt mobiliseringsarbete av eldsjälarna har bidragit till att byggnader i Asby Udde nu får tillgång till ett fibernät, säger Christoffer Ahlgren.

Carina Jarhall – årets landsbygdsstipendiat i Östergötland

Med en drivkraft som verkar outsinlig har Åtvidabergsbon Carina Jarhall tagit sig an projekt i många former och konstellationer. Bevarande av brukshistoria varvas med nytänkande upplevelsekoncept – ett arbete som inte har undgått Region Östergötland, som utsett Carina till årets landsbygdsstipendiat.

Text och foto: Clara Jonsson

I motiveringen till varför just Carina Jarhall blev årets landsbygdsstipendiat framgår det tydligt att hon går i spetsen för att restaurera kulturarv och utveckla besöksnäringen i Åtvidaberg.

På sin väg till Linköpings slott för ceremonin där stipendiet delas ut stannar Carina till vid Länsstyrelsen Östergötland för en pratstund. Bland det första hon noggrant poängterar är att det bakom varje projekt finns lokalt engagemang och gemenskap – en nödvändighet för att allt det hon nu prisas för skulle vara möjligt att genomföra.

– Förutsättningen är att man gör det tillsammans, på egen hand blir det ingenting av det. Det är himla roligt att vi lyckats visa att landsbygden har mycket att erbjuda. Framför allt

Carina Jarhall, årets landsbygdsstipendiat.

tycker jag att det är häftigt att vårt arbete inte bara tycks ha betydelse för Åtvidaberg utan hela regionen, säger Carina.

Stipendiet på 15 000 kronor kommer investeras i hennes 7 500 kvadratmeter stora trädgård i Bersbo, som är en del av föreningen Gör Åtvids upplevelsekoncept ”Torsdagsturen”. Den går ut på att bygdens dörrar simultant öppnas upp för besökare som kan åtnjuta fika såväl som att titta på konst och besöka gårdsbutiker.

Utöver att vara initiativtagare och ordförande i Gör Åtvid är Carina även ordförande i föreningen Bersbo koppargruvor. Under nio år har föreningen arbetat med bevarandet av Bersbo och genom restaurering har den historiska gruvbyn fått en ny chans att dra till sig allmänhetens uppmärksamhet.

– Den immateriella historien blir levandegjord tack vare att vi har räddat det materiella kultur- och industriarvet. Det skulle vara svårare att stå och berätta om bruksbygdens historia om det inte hade funnits några byggnader kvar.

Utan det ekonomiska och emotionella stödet som föreningen har fått från företag, lantbrukare, privatpersoner och föreningar i omgivningen hade ingen restaurering blivit av, förklarar Carina. Utöver bidrag från bland annat Jordbruksverket och Länsstyrelsen Östergötland behövdes ett eget kapital, så föreningen började knacka dörr – vilket ledde till att de fick in beloppet som behövdes.

– Väldigt många i områdena runt omkring har visat att de tycker det här är viktigt och utan den stöttningen vet jag inte om vi hade orkat hålla på så länge som vi gjort.

Den som tror att projektet nu är i sin slutfas har nog inte mött Carina. Nästa steg för föreningen Bersbo gruvor blir att se hur de kan gå vidare med att utveckla besöksmålet.

– Platsen ska inte stanna vid historien, vi vill att saker händer i nutid och att människor ska vilja komma tillbaka mer än en gång.

Hennes ideella driv tror hon kommer från sin uppväxt i en engagerad föreningsfamilj där framför allt hennes pappa, mestadels i pensionsåldern, drev lokala samhällsfrågor.

– Han hade en policy jag tror stenhårt på, som lyder på småländska eftersom han är kalmarit: ”Det går att ändra på allting, bara man hjälps åt”.

Årets landsbygdsstipendiat

Varje år utser Region Östergötland en landsbygdsstipendiat. Stipendiet på 15 000 kronor ges till en person, företag, förening eller organisation i Östergötland som verkar för bygdens utveckling och har haft betydelse för sin bygd. Samtidigt utses även årets konsthantverkare och året östgötska bakverk.

Philip Berglund i Väderstad är årets nötbonde

Årets Nötköttsföretagare i Östergötland 2023 är korad. Pristagaren heter Philip Berglund och bor på Ingvaldstorp Hertiggård utanför Väderstad.

Text: Clara Jonsson

På gården driver Philip nötköttsproduktion med dikor och ungnötsuppfödning. Som mest finns här 170 kor och under sommarmånaderna betar djuren mestadels naturbetesmarker med särskilda värden. Egen uppfödning kombineras med inköpta kalvar och enligt gårdens djurhälsoveterinär har Philip otroligt fina siffror på kalvhälsan.

Jury bakom utmärkelsen lyfter fram hans öppna och lyhörda personlighet som en bra förutsättning för ett lyckat företagande. Vidare beskriver de hur hans stora intresse för avel, foder och uppfödning resulterar i imponerande jämna och fina individer.

Om priset

Utmärkelsen delas ut av Östra Nötköttsproducenterna och Lantbrukarnas Riksförbund Östergötland. De länsvisa pristagarna är med och tävlar om det

Philip Berglund. Foto: Privat.

nationella priset Årets nötköttsföretag 2023 som delas ut under hösten. Kriterierna för utmärkelsen varierar mellan åren, och den här gången är ungdjursuppfödning och kalvhälsa i fokus.

Ny vägledning för markbaserad solet

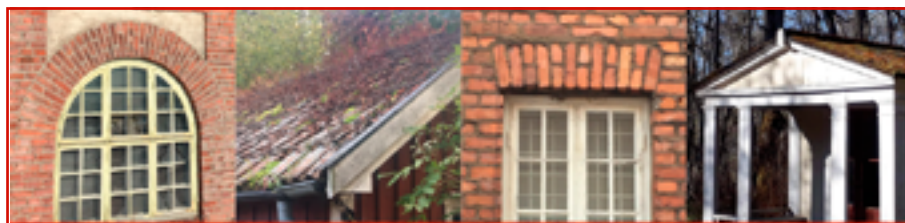
Länsstyrelsen har tagit fram en vägledning för dig som funderar på att anlägga en markbaserad solcellsanläggning.

Förnybar elproduktion är viktig för att klara klimatmålen och för att bidra till samhällets ökade elektrifiering. Elenergi från solceller är en väsentlig del i omställningen och i Östergötland finns ett stort intresse för etablering av nya solcellsanläggningar.

Samtidigt är det angeläget att hushålla med vår jordbruksmark. Sådan mark som har dåliga odlingsbetingelser kan i vissa fall anses vara lämplig för en solcellspark i stället för att fortsätta användas till livsmedelsproduktion.

Länsstyrelsen Östergötland har tagit fram en vägledning som stöd vid etablering av markbaserade solcellsanläggningar, med tips på hur man kan gå till väga och vad man behöver tänka på vid anmälan och ansökan.

Vägledningen kan sökas via Länsstyrelsen Östergötlands webbplats inom kort.

Ansök om bidrag till värdefulla kulturmiljöer

Om du har en kulturhistoriskt värdefull byggnad kan du söka bidrag för restaureringsinsatser under 2024. Ansök senast 13 december 2023.

Läs mer på www.lansstyrelsen.se/ostergotland/kulturmiljo

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Väder och vatten sommaren 2023

Sommaren 2023 skulle kunna beskrivas som en ganska normal sommar för Östergötland om man jämför med normalperioden 1991–2020. Nederbörden låg omkring den normala, så även temperaturen. Undantag finns främst i de nordvästra delarna av länet som fick mer nederbörd än normalt. Om man tittar lite närmare på statistiken skulle man dock lika gärna kunna beskriva sommaren som ganska extrem. Det är främst en fråga om tidsperspektiv och en del lokala avvikelser.

Text: Igor Keljalic, vattenhandläggare och Magnus Edström, samordnare av klimatanpassningsfrågor

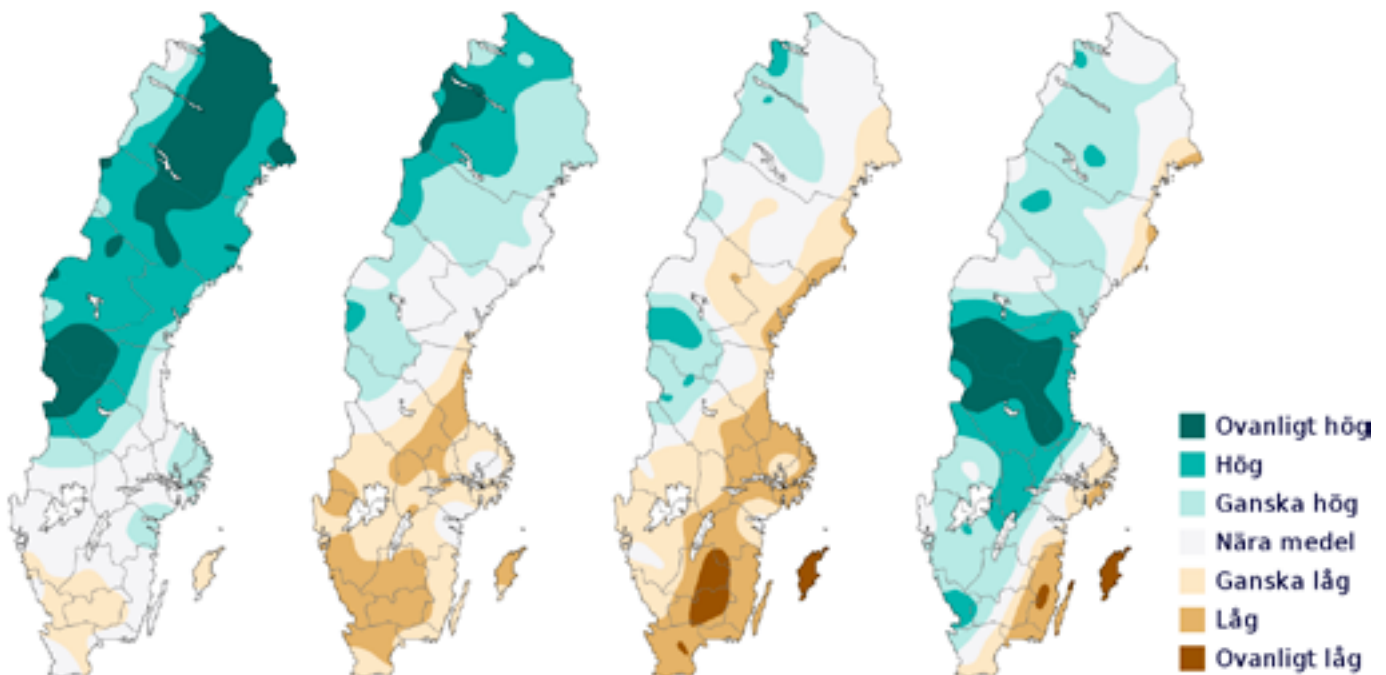
Sommarens inledning var torr och varm. SMHIs långtidsprognos pekade på att det fanns förutsättningar för en lika varm och torr sommar som 2018. Hela juni såg SMHI ut att få rätt. Värmen och torkan började skapa stor oro hos många lantbrukare. Skulle det åter bli magra skördar, foderbrist och nödslakt?

I juli kom omslaget och det blev ostadigare väder, svalare och mer skurbetonat. Månaden blev något kyligare än normalt men också något torrare. Undantaget var de nordvästra delarna av länet där nederbörden var omkring den normala. Länet markvattenhalt var mycket under

det normala i början av juli, men nivåerna återhämtade sig i takt med regnets framfart. Även grundvattennivåerna i de små magasinerna var låga i början av juli men nådde upp till normala nivåer då regnet fyllde på.

Under augusti fortsatte det ostadiga vädret. När stormen Hans gjorde entré den 6 augusti öppnades himlens portar och regnet vällde ner över stora delar av länet. Generellt kom mest regn i de nordvästra delarna, men lokalt kom det stora mängder även på andra platser. Så kallade absolutrekord för en månad noterades i Vadstena och Norrköping.

Absolutrekord innebär att det aldrig observerats så mycket nederbörd under en månad oavsett tid på året. Vadstena satte också nytt sommarrekord med 367,7 millimeter för juni-augusti. I Tjällmo noterades augustirekord. Nu var det alltså i stället vätan som ställde till det för lantbruket då många åkrar badade i vatten. Även flödena i många av länets vattendrag var över normalt eller mycket över normalt i samband med den intensiva nederbörden. Månaden blev något svalare än normalt i hela länet.

Grundvattennivån i små magasin under sommaren 2023. Kartorna visar situationen sista veckan i maj, juni, juli respektive augusti.

Källa: Sveriges geologiska undersökning, SGU.

Grundvatten

Under vintern och tidiga våren med sent snöfall och långsam snösmältning såg grundvattenläget mer lovande ut inför sommaren än på flera år. Påfyllningsperioden för grundvatten sker generellt innan växtsäsongen, det vill säga från sen höst till tidig vår. När växtsäsongen kommer i gång bildas det generellt mycket mindre grundvatten. Det mesta av nederbörden dunstar bort eller tas upp av växtligheten. Särskilt hade grundvattennivåerna i de små magasinen fyllts på inför sommaren. De små magasinen reagerar snabbt på förändringar i väder – de fylls på snabbt av nederbörd och töms snabbt vid överutnyttjande. Oftast återfinns grävda brunnar och anläggningar för enskild dricksvattenförsörjning i de små magasinen. Vad gäller de stora magasinen tar det längre tid innan nederbörd ger effekt och framför allt tar det ett tag innan effekten kan mätas. Generellt har samma påfyllnad skett i de stora magasinen, men de reagerar långsammare.

Eftersom torka och risk för vattenbrist på sommaren har varit ett återkommande problem har kommuner, framför allt i södra Sverige, generellt arbetat in proaktiva åtgärder för att minska torkans effekter. Detta i form av informations-spridning om vattenbesparingsåtgärder och bevattningsförbud bland annat. I ett flertal kommuner i länet har vattenproducenterna märkt att dessa åtgärder börjat ge effekt, vilket är glädjande för fortsättningen.

Med facit i hand blev juli och augusti nederbördsrika vilket innebär att summeringen i höst ser förvånansvärt bra ut vad gäller grundvattennivåerna. Med den summeringen är slutsatsen att utgångsläget ser bra ut, men det är även i fortsättningen viktigt att jobba med vattenbesparande åtgärder och informations-spridning både regionalt, kommunalt och lokalt. ☞

Klimatanpassning

Sammanfattningsvis kan konstateras att sommaren 2023 bjöd på många av de klimateffekter samhället behöver ta hänsyn och anpassa sig till i takt med att klimatet förändras – torka, värme, skyfall och översvämningar. Hur kan då lantbruket anpassa sig till dessa nya klimatförutsättningar?

Svaret är att det kan ske på många olika sätt. Grundläggande är att ordna dränering av åkermarken som är anpassad för att klara både torra och blöta perioder. En del åkerareal består av tidigare utdikade våtmarker av olika slag och vissa av utdikningarna har inte varit helt lyckade. Det kan visa sig genom att de lätt översvämmas under regniga perioder. Att återställa dessa ytor till våtmarker kan övervägas för att skapa en vattenutjämnande effekt i landskapet.

För att klara långa torrperioder kan möjlighet till bevattning behöva ordnas.

Det kan även behövas en ökad satsning på mer tåliga grödor. Det kan vara gamla sorter, så kallade kulturspannmål, som inte är förädlade som dagens mest använda sorter och klarar torka och regn bättre. De kanske ger något lägre avkastning när vädret är normalt, men ger en fördel när vädret är lite mer lynnigt.

Ett generellt varmare klimat ger förutsättningar för mer höstsådd. Höstsådda grödor hinner utveckla rotsystem under vintern vilket gör att de klarar eventuell torka under vår och sommar bättre.

En satsning på fleråriga grödor kan också vara en bra åtgärd. Fleråriga växter har djupare rötter och tål därför en varierad vattentillgång bättre. De minskar dessutom behovet av markbearbetning vilket kan minska problemen med övergödning, jorderosion, kolförluster i marken och utarmningen av den biologiska mångfalden.

Översvämmad åkermark. Foto: Thomas Adolfsén.

Företagsjouren i Östergötland

Om ditt företag hamnar i kris finns stöd och hjälp att få. Företagsjouren i Östergötland, som drivs av Region Östergötland, erbjuder kostnadsfri rådgivning som görs under tystnadsplikt och sekretess. Sedan 2014 har de hjälp över 350 företag genom råd och stöd.

Jouren vänder sig främst till små och medelstora företag i länet och hjälper till med akuta problem såväl som långsiktig planering. Företag i alla Östergötlands kommuner kan söka hjälp hos Företagsjouren. Några exempel på områden som går att få stöd inom är finansiering, förhandling, avtal, skatter, redovisning och generationsväxling.

Företagsjouren är en del av East Sweden Business Region, en plattform som arbetar med att främja företagande i Östergötland. På Region Östergötlands webbplats kan du läsa mer om verksamheten.

LRFs omsorgsgrupp värnar om både djur och människa

Lantbrukarnas Riksförbunds omsorgsgrupp stöttar lantbrukare som hamnat i en tillfällig kris. Detta för att minska risken för lidande, för både människor och djur. Det stöd som LRF kan ge i medmänsklighet och kontaktnät kan många gånger vara avgörande för utgången i till exempel tragiska fall av brister i djurhållningen eller vid olyckor och andra situationer där människor drabbats hårt.

Gruppen arbetar med att hjälpa, stödja och vägleda lantbrukare som hamnat i en svår situation. Det kan handla om sjukdomsutbrott, kriser i både privatlivet och företagandet eller andra utmanande situationer. Med ett brett nätverk i branschen kan gruppen sätta in de stödsatser som situationen kräver och även lotsa vidare professionell hjälp såsom rådgivning eller samtalsstöd. Omsorgsgruppen finns till både för djurens och djurägarens skull.

Bondekompisar

I omsorgsgruppen finns LRFs bondekompisar som kan vara en bra samtalspart och ett bollplank. Ofta lättar det på trycket bara man får prata om det som känns svårt och i bland kan det kännas enklare att resonera med en person utanför bygden eller familjen. När du ringer LRFs bondekompisar kommer du till en lyssnande medmänniska som känner till lantbrukets villkor. Bondekompisarna ersätter inte professionell hjälp som kuratorer, psykologer eller ekonomirådgivare i de fall sådana behov finns.

Om du som granne eller vän märker att en bondekollega inte mår bra, hör av dig till omsorgsgruppen. Det är inte att skvallra, det är att visa omtanke!

Hushållningssällskapet erbjuder riskrådgivning

Genom en upphandling via Jordbruksverket med fokus på riskhantering kommer Hushållningssällskapet Östergötland anordna tematräffar och erbjuda enskild rådgivning.

Text: Anna Sjögren, Hushållningssällskapet

Tematräff om vatten 22 november 2023

Vatten är vårt viktigaste livsmedel och en nödvändig resurs i många avseenden. Med ett föränderligt klimat och ökade variationer blir följder av extremväder alltmer kännbara. För både djurhållande verksamheter och dem som fokuserar på odling är produktionen beroende av vatten.

Med denna träff vill vi lyfta flera viktiga områden inom ämnet vatten såsom bevattning, vattenförsörjning och värdet av vårt grundvatten. Träffen är den första i en serie tillfällen som Hushållningssällskapet Östergötland anordnar med utgångspunkt i riskhantering.

Träffen hålls på Vreta kluster, men möjlighet att närvara digitalt finns. Mer information kommer på Hushållningssällskapet Östergötlands webbplats.

Enskild rådgivning

Som en utveckling i upphandlingen finns möjlighet att ta del av enskild rådgivning för sin verksamhet med fokus på att se vad just du behöver arbeta med för att minimera risker. Syftet är att hitta frågeställningar att jobba vidare med på kort och lång sikt som är grunden för en diskussion och självanalys av vad företagaren behöver i form av kompetens och funktioner för att utveckla sin verksamhet.

Är du intresserad eller har frågor?

Hör av dig till Hushållningssällskapet Östergötland via 013-355 300 eller info.e@hushallningssallskapet.se

Scanna QR-koden för mer information och anmälan till tematräffen

Hushållnings
sällskapet

Delta i forskningsprojekt om markhälsa och extremväder

För att undersöka sambandet mellan brukningsmetoder, markkvalité och skörd under extremväder har Sveriges lantbruksuniversitet startat ett forskningsprojekt. De söker nu lantbrukare i Östergötland och Västra Götaland som kan svara på några enkätfrågor.

Förhoppningen är att kunna kartlägga lantbrukares erfarenheter längs en nederbördsgradient från väst till öst, men där övriga förutsättningar för att bedriva växtodling är snarlika.

Resultatet kommer gå att ta del av och som tack får de som besvarar enkäten en digital trisslott.

Scanna QR-koden för att komma till enkäten

Foto: Erik Widén

Betesförmedling i Östergötland

Under torkan som inledde sommarens extremväder startade Länsstyrelsen Östergötland en betesförmedlingstjänst, för att underlätta kontaktskapande mellan djur- och markägare. Tjänsten består av en digital plattform där intresserade kan fylla i ett formulär och se vilka marker eller betesdjur andra eftersöker.

Att fler marker blir betade bidrar dessutom till ökad biologisk mångfald – naturliga ängs- och betesmarker tillhör nämligen de mest artrika miljöerna i landet.

Från och med årskiftet kan du som djur- eller markägare göra en intresseanmälan inför nästa betessäsong, sök på "Länsstyrelsen Östergötlands betesförmedling" på webben. Anmälningarna rensas vid varje årsskifte.

Lantbrukaren Carl går i bräschen för miljöåtgärder

Alltsedan Carl Gudmundsson startade sitt lantbruksföretag år 2017 har miljötanket varit närvarande. Här satsas på våtmarker, blommande fältkanter och mellangrödor utan att göra avkall på produktionen. Följ med ut till Vikbolandet när Länsstyrelsen besöker honom för en rådgivning inom projektet Greppa Näringen om biologisk mångfald i åkerlandskapet.

Text och foto: Clara Jonsson, landsbygdskommunikatör

Inställningen om att en god jordhälsa är grunden för allt gör sig tydlig bara en kort stund in i mötet med Carl Gudmundsson. Han förvaltar över 600 hektar odlingsmark – bland annat vid Låstad Gård där Länsstyrelsens lantbrukskonsulent och rådgivare Rebecca Petersen, som även är rådgivningsexpert för biologisk mångfald i åkerlandskapet inom Greppa Näringen, stämt träff för att prata om miljöåtgärder inom hans lantbruk.

– En sak jag tycker är roligt med just Greppas rådgivningsmodul för biologisk mångfald i åkerlandskapet är att titta på vilka åtgärder lantbrukaren i fråga redan gör, ibland utan att vara fullt medveten om den stora nyttan de innebär, berättar Rebecca.

Medan rapsfälten far förbi utanför bilfönstren, på väg ut till en område där det planeras miljöåtgärder Carl vill gå igenom med Rebecca, berättar han om sitt arbetssätt som kretsar kring att finna balans mellan produktion och främjande av biologisk mångfald. Hållbarhet, nyttoinsekter och markens pH-värde nämns lika frekvent som effektivisering och optimering.

– Här ska det bli betesmark, säger Carl när bilen parkerats och han svängt av nedför en slänt intill en bäck som slingrar sig fram genom åkerlandskapet.

Under det senaste året har tät granskog rensats bort för att få fram markytan, och nu är han i färd med att fräsa bort några stubbar för att skapa en fuktig betesmark intill bäcken.

Planen är dessutom att så småningom anlägga en våtmark en bit bort, berättar Carl.

– Det här är en typisk grej man vill stämna av med en rådgivare från Länsstyrelsen för att få grönt ljus. Jättebra att säkerställa att jag exempelvis får sätta staket här och kan få betesstöd för arealer som inte betats på länge.

Att anlägga betesmarker på fuktiga marker där gräset växer även under torra somrar är enligt Rebecca någonting många fått upp ögonen för särskilt under de senaste åren. Miljötypen har fler fördelar än så – tack vare att vattenflödet fördröjs hinner näringen sedimenteras på sin väg ut i vattendraget, vilket minskar övergödningen. Dessutom gynnas fåglar, insekter och hotade kräldjur av fuktiga marker.

En annan slags åtgärd som gör stor och omedelbar skillnad för den biologiska mångfalden är blommande fältkanter. Förutom att ge föda åt pollinatörer och nyttodjur ger de skydd för fåglar och småvilt. Dessutom fungerar de som spridningskorridorer mellan olika åkerskiften för pollinatörer som annars inte flyger särskilt långt i områden utan blommande växter.

Carls entreprenadbolag bedriver konventionell växtodling på ett flertal gårdar på Vikbolandet och i Söderköping. Gårdarna ligger i äldre mosaikartade kulturlandskap med rik variation av åkrar och betesmarker. Företaget bedriver konventionell växtodling med en total åkerareal på omkring 620 hektar. Huvudgrödan är vete som odlas på ungefär 366 hektar, följt av vall och raps som odlas på runt 69 respektive 67 hektar.

Greppa Näringen

Ett informations- och rådgivningsprojekt som erbjuder lantbrukare kunskap och verktyg för att kunna genomföra kostnadseffektiva miljö- och klimatåtgärder. Det finns ett 40-tal rådgivningar att välja mellan som är kostnadsfria om man har minst 50 hektar åker eller 15 djurenheter.

Är även du intresserad av att få rådgivning inom Greppa Näringens modul om biologisk mångfald i åkerlandskapet eller någon annan modul? Läs mer på webbplatsen greppa.nu eller kontakta Länsstyrelsen Östergötlands rådgivare för mer information:

greppa.nu

Joel Larsson 010-223 55 14
Rebecca Petersen 010-223 55 11

Lovisa Granberg 010-223 54 90
Maria Weigl 010-223 55 00

greppa näringen

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Insatser av det här slaget är en del av Carls arbete med miljöåtgärder – likväl som hos många andra lantbrukare.

– Backar man bandet i Östergötland bara ett par år och tittar på hur många blommande fältkanter som fanns då jämfört med nu ser man en enorm skillnad. Det tack vare många människors engagemang såklart, men från lantbrukarhåll är vi många som länge skjtitit till enormt mycket tid.

Inom hans lantbruk har det aldrig krävts några extra åtgärder för att nå upp till kravet på miljöytor. Här finns bland annat tre iordningsställda våtmarker, skyddszoner mot vattendrag och blommande trädor. För sex år sedan började han utforska användningen av mellangrödor, som odlas mellan två huvudgrödor för att minska näringsläckaget. Sedan dess har arter som ungersk råg och honungsört varit givna delar av växtföljden varje höst, när sista skörden är avklarad.

– Man får enorm utväxling av mellangrödor långsiktigt. De bidrar till högre mullhalt och bördighet i jorden, säger Carl.

Hans råd till den som är nyfiken och intresserad av att börja med exempelvis mellangrödor är att hålla det enkelt i början och ta hjälp.

– Det finns bra rådgivning att få och en ekonomisk trygghet för att kunna testa sig fram. Stöden är applicerbara, passar många lantbruk och går att anpassa efter sin egen odling, säger han och utbrister snabbt därefter:

– Våga prova! Det behöver inte vara så komplicerat första året.

För honom har rådgivningen inom Greppa Näringen blivit ett verktyg för att få tips och råd kring sin verksamhetsutveckling. Kontakten med Länsstyrelsen har blivit ett bra sätt för honom att stämma av villkor och säkerställa att båda parter är överens om vad som krävs för att marken ska bli stödberättigad.

– När den som kommer ut är påläst inom ämnet vi diskuterar blir det också ett gehör för de synpunkter vi har kring hur vi vill göra. Inom företaget vill vi utvecklas och då är det viktigt att den som kommer ut från myndigheten förstår och lyssnar, för att kunna sy ihop våra förutsättningar och miljöinvesteringsbehov med de aktuella stöden.

Nyttan med rådgivning ser han som ömsesidig – förutom att kontakten är värdefull för egen del känner han att hans lantbrukarperspektiv följer med rådgivaren tillbaka in på kontoret. Uppfattningen om att rådgivningen går åt båda hållen delar rådgivare Rebecca fullt

ut, som känner att hon får med sig nya perspektiv till framtida rådgivningar.

– Efter rådgivningarna är det många som dessutom får ett nytt sätt att se på sin gård, man börjar bland annat se spridningsmöjligheter och hur man med små medel kan öka mängden nyttodjur på gården, berättar hon.

Efter en tur runt Låstad Gård blir ett av Rebeccas råd att odla fler blommande kantzoner, exempelvis i svårbrukade områden och runt åkerholmar. Ett annat är att bränna åkerholmar för att få bort högt gräs och ge andra delar av floran utrymme att växa.

– Hävd genom bete eller slåtter är egentligen bäst, men bränning ger också effekt.

Återigen gör sig balansen mellan produktion och biologisk mångfald påmind. I slutändan måste man ha en hälsosam natur för att den inte ska sparka bakut, säger Carl.

– Som markägare har jag ett långsiktigt ansvar att förvalta marken på ett bra sätt. Den viljan finns nog hos alla. Det synsättet bidrar nog också till en ökad social acceptans, det är viktigt att vi lantbrukare ses som moderna ansvarstagande företagare. 🌱

Ny rådgivning med hållbarhetsfokus

Lantbrukssektorn är en viktig del av Sveriges arbete för ett hållbart samhälle. För att du som lantbrukare ska få förståelse för och kontroll över det egna hållbarhetsarbetet lanserar Greppa Näringen en ny typ av rådgivning – Hållbarhetsanalysen.

Text: Karin Hugosson, Lantbrukarnas Riksförbund

Svenska lantbrukare har under många år arbetat med klimat- och miljöåtgärder inom Greppa Näringen. Inför en fortsatt satsning i CAP-perioden 2023–2027 fördes diskussioner med Lantbrukarnas Riksförbund och lantbrukare om hur det fortsatta arbetet inom Greppa Näringen kunde utvecklas. Flera lantbrukare efterlyste en återkommande rådgivning över gårdens hela hållbarhetsarbete som komplement till Greppa Näringens övriga rådgivning.

Större insikt i hållbarhetsarbetet

Många konsumenter och uppköpare av gårdens produkter vill veta att det man köper är hållbart producerat. Med Hållbarhetsanalysen får lantbrukaren insikt om nuläget och hur gården ligger till i förhållande till andra jämförbara gårdar. Under rådgivningsbesöket tas ett underlag fram som ligger till grund för diskussionen om vilka åtgärder som kan vara aktuella att genomföra.

– Rådgivarens roll är att sammanställa data och vara ett stöd och bollplank, både under själva rådgivningsbesöket och det fortsatta arbetet på gården. Hållbarhetsanalysen kommer in naturligt i Greppa Näringens rådgivningsplaner. Det blir både ett kvitto på utfört arbete och en sporre framåt, säger Emma Hjelm, projektledare för Greppa Näringen.

Analys inom sex områden

Greppa Näringen har efter 20 år och cirka 70 000 gårdsbesök tillgång till en stor mängd data om mjölk-, kött- och växtodlingsgårdar. Inom projektet finns det mycket kunskap om åtgärder som är positiva för miljö och klimat i olika delar av jordbruksproduktionen.

Hållbarhetsanalysen innehåller följande sex huvudområden: Övergödning, markhälsa, växtskydd, biologisk mångfald, klimat och energi.

– Hållbarhetsanalysen kan göra det svenska lantbruket ännu mer hållbart! Vi har redan nått långt inom många områden men kan tillsammans bli ännu bättre. Möjligheten att få coachande samtal för den som vill använda egna hållbarhetsmål tror jag också kan bli uppskattad, säger Markus Hoffmann, mark-, vatten och hållbarhetsexpert på Lantbrukarnas Riksförbund.

Alla Greppa Näringens rådgivare ska kunna hjälpa lantbrukarna med en hållbarhetsanalys. I framtiden är målet att det även ska vara möjligt för alla intresserade lantbrukare att själva göra en analys på Greppa Näringens webbplats, under ”Mina sidor”.

Lantbrukare som är medlemmar i Greppa Näringen kommer att erbjudas rådgivningen med start under hösten 2023.

Foto: Rebecca Petersen

Höga elkostnader sporrade Kim till en självförsörjande lösning

Djurhållning, turism och fastigheter – på Ruda gård är det fullt upp. För att effektivisera och hålla nere skenande elpriser var gården av de allra första i Sverige att investera i en gengaspanna. Pannan genererar förutom värme och el även en inkomst genom att överskottsel kan säljas.

Text och foto: Elina Johansson, kommunikatör

På ett år kan Kim Gustafssons gengaspanna generera tre gånger gårdens årsförbrukning av el. Det, i kombination med att pannan genererar värme och går att styra med telefonen, lockade honom till att investera i en.

På gården, som ligger i närheten av Vingåker vid gränsen mellan Östergötland och Sörmland, möter Länsstyrelsen Östergötland upp Kim. Han beskriver gården som ett mindre, ekologiskt lantbruk som har utvecklat flera ben att stå på. På gården finns en stor odlingsyta där sambon Lisa, tillsammans med Kims mamma och grannarna i de närliggande husen, odlar alltifrån potatis till dahlior. Även ett litet självplock av blommor finns. I närheten av gården driver de en camping för dyngsgäster och långtidscampare samt några sjöstugor för uthyrning. Totalt har de ungefär 80 hektar skog och 33 hektar jordbruksmark fördelat på åker och naturbetesmark. Inriktningen på jordbruket är köttproduktion med betesdrift.

Totalt sett konsumerar gården och campingen nästan 100 000 kilowattimmar (kWh) el om året. Idén till gengaspannan väcktes av fjolårets höga elpriser.

– Vårt fasta elavtal gick ut precis när jättoppen kom förra hösten. Vi var uppe och vände på sju kronor per kWh tror jag. Och jag konstaterade att om det fortsätter så här... jag var helt enkelt tvungen att lösa det, berättar Kim. ►

Namn: Kim Gustafsson
Ålder: 34 år
Familj: Sambo Lisa 31 år, dottern Alice 1,5 år, hunden Daisy och tre katter. Mamma Mari och tre syskon.
Djur på gården: Får, kor, höns och häst

En gengaspanna är en flispanna som man eldar med lite syre för att få gaser från flisen. Gasen kan man köra som drivmedel till en motor som i sin tur genererar värme och driver en generator som ger ström.

Kim Gustafsson bredvid sin gengaspanna.

Kims tips för den som är intresserad av att skaffa en gengaspanna

- Kolla upp regelverk
- Åk och titta på en gengaspanna
- Räkna in ett närliggande lager i planeringen där man kan torcka flis
- Anordna så att man på ett lätt sätt kan komma åt att leverera elen genom en större nätanlutning

Han började leta runt efter lösningar och hittade ett företag i Finland som säljer gengaspannor. Företaget hade lagt upp en annons på Facebook och Kim ringde direkt.

– När jag tyckte att jag hade tillräckligt med fakta kände jag att vi testar.

Gengaspannan som står på Ruda gård är 4,8 meter lång, 1,2 meter bred, 2,5 meter hög, väger 4,5 ton och är en av de första pannorna som företaget i Finland byggde.

Under tiden det tog att få pannan byggde Kim ett nytt hus som pannan kunde stå i. Bygget gick snabbt efter godkända ansökningar hos banken och kommunen. Processen från första kontakt med företaget till att gengaspannan var i gång tog ungefär ett halvår. Sedan i våras

producerar gengaspannan all värme som behövs till gården. Samtidigt produceras upp till 44 kWh el i timmen.

Bränslet till gengaspannan är träflis. På ett år räknar man med ungefär 1000 kubikmeter flis om man kör pannan på 100 procent.

– Det vi stoppar i pannan är allt trä som vi inte hade fått så mycket betalt för, alltså trä från våra slyområden och diken runt gården. Vi stoppar in al och allt det som ingen vill ha. Det får vi bra betalt för när vi kör ut det som el i stället. Plus att vi får värmen till husen här på gården som en biprodukt.

På ett år säger man att man kan få ut 330 000 kWh el om man kör den på full prestanda hela tiden, förklarar Kim. Det är lika mycket som tre årsförbrukningar

av el för hela hans gård med campingen och uthyrningsstugorna inkluderade. Kör han pannan på maxkapacitet ger den 40 kWh el och 120 kWh värme i timmen.

– Under våren när det var väldigt låga elpriser körde vi den dock på bara 30 procent och då har vi fått den ström vi vill ha utan att behöva betala nätavgifter. Man kan också stänga av pannan helt, säger Kim.

Det går alltså att anpassa och styra pannan helt efter sina egna förhållanden. Via en app i telefonen kan Kim gå in och kontrollera pannan, oavsett var han är. På så sätt kan han tajma elproduktionen med spotpriserna på elmarknaden. När han tycker det är lönt att sälja el kör han pannan fullt ut och när det blir minuspriser stänger han av den.

Att sätta sig in i hur systemet fungerar tror Kim inte är några som helst problem för den som är intresserad. Pannan är uppkopplad mot internet och tillverkarna i Finland kan gå in och styra den om man behöver hjälp. Dessutom finns utbildningar för att lära sig om hur pannan fungerar.

– Åker man och tittar på en panna inser man nog att det är en väldigt simpel process. Och ja, man är jätteväkommen hit för att kolla på vår, säger Kim och ler.

– Jag tror att många skulle kunna gynnas av en sådan här panna. De som har köpt nu efter mig är framför allt hönserier eftersom det är stora mängder värme och el som går åt. De håller även på att

Kim är den sjunde generationen i sin familj att arbeta med lantbruk och tog över Ruda gård efter att hans pappa gick bort för tio år sedan, men då såg gårdens verksamhet inte ut som den gör i dag. Inte heller var livet som lantbrukare självklart för Kim.

Tanken var att syskonen skulle ta över, men efter deras beräkningar på om de kunde leva på lantbruket sa de nej. Då var Kim i Australien för att resa och arbeta. Där insåg han att han ville testa att köra lantbruket för att hålla gården öppen, men också inrikta sig mot turism. Han köpte ut syskonen från andra halvan av gården medan mamma Mari äger resterande halva.

Efter det startade de upp turismdelen på gården som Kims sambo Lisa numera även hjälper till med. Tillsammans med en granne på gården driver Kim också ett fastighetsbolag. Vintertid är Kim uthyrd snickare.

ta fram mindre pannor som ger 10 kW el och 40 kW värme i timmen. Man tänker att mindre gårdar med kanske ett parhus och en ladugård eller liknande kommer kunna ha pannor i mindre format.

Gengaspannan är Kims senaste investering. För framtiden har Ruda gård flera långsiktiga mål för att bland annat öka antalet köttdjur. De skulle också vilja bygga vidare på gården så att de konsumerar det mesta av den el de själva producerar på gården för att kunna sätta ett fast elpris utan att vara beroende av spotmarknaden. Drömmar finns även om att bygga ut campingen, ha fler hus och starta en sjökrog. Funderingarna är många, men exakt vad de gör härnäst vet de inte.

– Så fort jag haft intäkter har jag investerat för att vi vill komma framåt.

Framöver tror han att det kommer att anses lite dumt att bara bränna mycket flis och ta värme men inte elen på köpet.

– Jag tror att elpriserna sakta kommer gå upp framöver så det kommer vara stora pengar vi har kunnat spara, framtidsspanar Kim. 🐏

Kim tillsammans med sambon Lisa, dottern Alice och ett av gårdens får.

Några av gårdens får betar med Tisnaren i bakgrunden.

Stöd till rovdjursavvisande stängsel

Det finns pengar kvar att söka för stängsel mot rovdjur i Östergötland. Har du djur som betar på naturbetesmarker eller slätterängar kan du söka stöd för både nybyggnation och uppgradering av stängsel.

Nybyggnation av permanent stängsel

Programperioden för landsbygdsprogrammet avslutades i december 2022 men det finns fortfarande pengar kvar för stöd till stängsel. Pengarna kommer användas för stöd till nybyggnation av rovdjursavvisande stängsel på blocklagd mark för bete på naturbetesmarker, enligt samma riktlinjer som tidigare inom landsbygdsprogrammet i Östergötland.

På övrig mark är det möjligt att söka bidrag ur viltskadeanslaget. Bidraget kommer i första hand betalas ut till får- och gethållare i mån av medel.

Uppgradering av stängsel

Länsstyrelsen i Östergötland har beslutat att använda medel ur viltskadeanslaget för uppgradering av stängsel, oberoende av placering. Bidraget går att ansöka om på Länsstyrelsens webbplats, sök på "blankett för att ansöka om bidrag till rovdjursavvisande stängsel". Efter ansökan, innan byggnation, samråder Länsstyrelsen och djurhållaren för att avgöra om det är möjligt att nå ett resultat som uppfyller kriterierna. Bidraget är i den storlek som rekommenderas, i nuläget 25 kronor per meter.

Hur ansökan om stöd går till finns beskrivet på Länsstyrelsen Östergötlands webbplats. Det går bra att kontakta oss för rådgivning om rovdjursavvisande stängsel eller hur man ansöker om stöd.

Telefonväxel: 010-223 50 00

E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se

Här finns länets vilthanteringsanläggningar

Undrar du var i länet du kan lämna in fällt vilt? På Länsstyrelsen Östergötlands webbplats finns en översikt av vilthanteringsanläggningar, depåer och slakterier där du kan höra dig för.

Översikten är gjord inom ett projekt som handlar om att förbättra förvaltningen av vildsvin och dovhjort i Östergötland, genom samverkan med jägarnas och lantbrukarnas organisationer. Avsikten är främst att genom frivilligt bildade skötselområden minska skador av klövvilt inom jord- och skogsbruk samt få färre viltolyckor i trafiken. Andra målsättningar är att få en mer förutsägbar förvaltning och att öka kunskapen om dovhjorts- och vildsvinsstammarna i länet.

Årets inventering av varg och lo

Länsstyrelsen Östergötland inleder nu sin årliga undersökning av antalet vargar och lodjur i länet. Du kan hjälpa våra inventerare genom att skicka in dina observationer.

Text: Madeleine Säll och Clara Jonsson, landsbygdskommunikatörer

Varje år gör Länsstyrelsen en inventering av de fem stora rovdjursarterna i svensk natur. Till de stora rovdjuren räknas björn, varg, lodjur, järv och kungsörn.

I Östergötland pågår inventeringen av varg och lodjur för att ta reda på hur många individer det finns i länet. Inventeringen av lodjur sker mellan den 1 oktober och den 28 februari och varg mellan den 1 oktober och den 31 mars.

– I första hand söker vi efter spårstämplat i snö. Med hjälp av avtrycken kan man få mycket information som till exempel antal och om det finns ungar i gruppen, säger Lovisa Häggström, vilthandläggare på Länsstyrelsen Östergötland.

DNA-analys av vargspillning är en bra hjälp för att säkerställa individ och art i spåret. Viltkameror är också användbart för både varg och lo, speciellt då tillgången på snö kan vara begränsad.

– En viktig del i vårt arbete är kontakt med allmänhet, jägare, och olika intresseorganisationer som har en god lokalkännedom och vistas i naturen.

Efter inventeringen 2022/23

Under förra säsongens inventering fastställdes ett och ett halvt nytt revirmarkerande par av varg i länet. Det ena finns mellan Borensberg/Motala/Godegård medan det andra paret rör sig över länsgränsen mellan Östergötland och Örebro.

– När ett par delas mellan två län räknar man med en halva på vardera sidan om länsgränsen, förklarar Lovisa Häggström.

Det innebär att Östergötland under den senaste inventeringssäsongen hade en familjegrupp vargar (Långbogenreviret) plus ett och ett halvt revirmarkerande par (de nya reviren kallas Fågelmossen och Tisaren).

När det gäller lodjur kunde 13,5 föryngringar fastställas i länet efter förra säsongens inventering. En föryngring hos lodjur innebär hona tillsammans med ungar.

Att veta hur många individer av olika viltarter som finns inom ett område är grundläggande för all viltförvaltning, liksom kännedom om hur antalet förändras över tid. Resultaten utgör grund för förvaltning av arterna, vilket bland annat blir underlag för skadeförebyggande åtgärder mot angrepp på tamdjur och licensjakt.

Du kan hjälpa till

Rapportera om du ser ett rovdjur, spår, foto eller spillning genom att rapportera via e-tjänsten Skandobs eller med hjälp av appen Skandobs Touch. På Skandobs kan du också se vad andra rapporterat. Det går även att ringa eller mejla till Länsstyrelsen Östergötland.

- Ta ett foto där också en storleksreferens finns med på bilden (till exempel lypsyl eller snusdosa).
- Notera var du befinner dig så du kan hitta tillbaka till spåret, spillningen eller observationen.
- Rapportera snabbt innan spåren försvinner!
- Rapportera in bilder från åtelkameror.

Spår kontrolleras i fält av en inventerare som har särskild utbildning för att tolka spår och spårtecken från rovdjur. Kontrollen är nödvändig för att observationen ska kunna kvalitets-säkras. Vid vissa tidpunkter kan det hända att Länsstyrelsen måste prioritera och det görs utifrån vilken information Länsstyrelsen redan har om hur många rovdjur det finns i området.

Alla observationer har betydelse för helhetsbilden av var rovdjuret rör sig och i vilka områden Länsstyrelsen ska prioritera inventeringen.

Torbjörn Zimmerman visar upp smedjans smälthammare. Foto: Madeleine Säll

Eldsjälar och landsbygdsstöd har gett smedjan nytt liv

Hur kan den över 300 år gamla Häfla Hammarsmedja stå kvar, med en känsla hos besökaren som att den ännu är i drift? Svaret stavas en engagerad bygd – och landsbygdsstöd via Länsstyrelsen Östergötland.

Text: Madeleine Säll, landsbygdskommunikatör

Djupt inne i skogarna utanför Rejmyre står en bit östgötsk industrihistoria fortfarande kvar. Häfla Hammarsmedja vid Övre Häfla i norra Östergötland är ett av Sveriges bäst bevarade järnbruk, som grundades 1682 av adelsmannen och landshövdingen Jacob Fleming.

– En lite skojig grej är att det är ett svartbygge från början. Han hade inte tillstånd, berättar Torbjörn Zimmerman, en av eldsjälarna i stiftelsen som verkar för smedjans bevarande – och vår guide för dagen.

Över 200 år senare bildades Häfla Bruks AB och verksamheten flyttades därefter till nuvarande Hävla, där den kunde expandera och utvecklas.

Då ekade smedjans smälthammare ännu i Övre Häfla, men tystnade när smedjan till slut stängdes 1924.

– En del säger att ljudet från smedjan kan ha hörts en mil härifrån. Det kanske är sant, hammaren väger 700 kilo, säger Torbjörn.

Stiftelsen för Häfla Hammarsmedjas bevarande bildades på 80-talet, med målet att värna om den unika industrimiljön för framtida generationer. 1990 blev smedjan till slut klassad som byggnadsminne.

Målet – att få i gång smedjan

Torbjörn visar oss runt. Själva smedjan är imponerande, och med ett knaptryck kan delar av den väckas till liv. Ljus och

ljud ger liv åt härd och hammare som efter de senaste årens renoveringar nu står klara och är funktionsdugliga.

– Det har varit ett av våra mål när vi började det här projektet för tio år sedan. Att iståndsätta hela produktionslinjen så vi ska kunna färska järn, alltså få fram ett smidbart järn, berättar Torbjörn.

Utan engagerade personer hade smedjan dock inte sett ut så här i dag. Förutom att driva renoveringsprojekt, ordna guidningar och informationsmaterial har arbetet i stiftelsen blivit ett socialt kitt bland boende i bygden.

– Vi ses varje måndag klockan 08.00 ett gäng och fixar tillsammans, berättar Torbjörn med ett leende.

Många och dyra renoveringar

I byggnadsminnet ingår dock mer än smedjan. Det är faktiskt en mindre by av fastigheter som på ett eller annat sätt spelat en roll i livet kring järnbruket. Bostadshus, fähus, tvättstuga och sågverk, för att nämna några. Att underhålla alla dessa kulturhistoriska byggnader kostar både tid och pengar.

För tio år sedan inledde de nutida medlemmarna i stiftelsen ett stort arbete med att rusta upp Häfla Hammarsmedja.

– Vi har kallat det för ett huvudprojekt, sedan har vi delat in det under tio år i delprojekt. Jag fick igenom att vi skulle göra en förstudie med en konsult, som vi också fick stöd för att göra. Och sedan fick vi en bra rapport som vi kunde diskutera med Länsstyrelsen.

Tvättstugan nere vid vattnet är nu helt nyrenoverad, liksom sågen intill smedjan och delar inuti smedjan, samt det stora hammarskaftet.

– Vi har under 2022 renoverat ett antal tak. Och det där är ju väldigt speciellt för det är ett spåntak, säger Torbjörn.

För det som renoverades under 2022 sökte och fick stiftelsen nästan 600 000 kronor i landsbygdsstöd. Och mer finns på att göra-listan.

Torbjörn Zimmerman. Foto: Madeleine Säll

Modell över Häfla Hammarsmedja. Foto: Madeleine Säll

Därför är landsbygdsstöden viktiga

Med tiden har Häfla Hammarsmedja blivit ett riktigt besöksmål i länet. Förutom bokade guidningar med olika grupper under större delen av året, står smedjan öppen för allmänheten sommartid.

– Från midsommardagen till augusti är det öppet varenda dag mellan 11.00 och 17.00. Då kan man komma som turist, berättar Torbjörn.

Utöver det hålls årligen Smedjans dag, ett event som lockar tusentals besökare till landsbygden och Övre Häfla.

Varför är landsbygdsstöden viktiga för er?

– Utan dem skulle vi inte kunna genomföra sådana renoveringar som vi gjort.

Mycket arbete inom stiftelsen sker med ideella krafter i form av volontärer, men många av renoveringarna kräver antikvarisk expertis och hantverkare som kan utföra renoveringarna på rätt sätt. Dessa tecknar stiftelsen avtal med och avlönar, berättar Torbjörn.

– För att klara stora projekt är landsbygdsstöd mycket viktigt för oss i stiftelsen. ☞

Häfla Hammarsmedja klensmedja och gnisthus. Foto: Torbjörn Zimmerman

Ekoresa genom norra Tyskland

En regnig dag i juni samlades ett tjugotal lantbrukare i Linköping i väntan på en buss som skulle ta dem på en studieresa med ekologisk produktion i fokus. Tillsammans med Maria och Lovisa från Länsstyrelsen Östergötland gick busslasten av mot delstaten Schleswig Holstein i norra Tyskland.

Text och foto: Lovisa Granberg och Maria Weigl, lantbrukskonsulenter

Efter en smidig överfart med nattfärja till Travemünde klev medarrangör Herman Leggedör på bussen, som främst är eko-rådgivare i Kalmar län. Han lade resans rutt, valde gårdar att besöka och hjälpte till med tolkning. Även Madeleine Wiström från Hushållningssällskapet Östergötland deltog i planeringen och under resan.

Resans första besök låg en bit utanför Lübeck, där vi träffade lantbrukaren Henning Gehs som driver en gård tillsammans med sin familj.

Efter en introduktion av gården i en luftig maskinhall promenerade vi till ett intilliggande havrefält. På vägen passerade vi en torkanläggning för att torka höbalar. Korna måste få hö i foderstaten under vinterhalvåret.

Diskussioner om ogräs gick i gång direkt bland deltagarna. Henning berättade att sandlosta förekommer men att det inte ställer till med problem i hans odling. Däremot är det värre med kamomill. Här har vallen som skördas fyra gånger per säsong en viktig funktion i växtföljden för att få kontroll över ogräs. Han lägger alltid kalk inför valletablering för att ge framför allt lusern de bästa förutsättningarna.

Från havrefältet tog vi oss vidare till ladugården. I nuläget finns 70 mjölkande Simmental i ett stort och luftigt lösdrifts-stall och mjölkas med robot. Tidigare fanns här 120 mjölkkor men enligt Demeter-certifieringen är avhorning eller pollanlag inte tillåtet så antalet behövde minskas.

Efter en lunch i Ratzeburg åkte vi vidare till en gård utanför Wittenburg där Kay Hansen driver ekologisk växtodling.

Väl framme samlades gänget vid gårdens spannmålsvåg för en gårdsintroduktion. Kays strategi är att plöja två gånger i växtföljden, med olika djup beroende på förutsättningarna.

Gård 1

Namn: Henning och Claudia Gehs

Produktionsinriktning: Demeter och Bioland-certifierad mjölkproduktion med 70 mjölkande kor samt växtodling på 320 hektar

Grödor/växtföljd: Två år vall, två år dinkel/spelt, två år havre, råg med vallinsådd

Övrigt: Ökat intresse för lusern

SPELT | Tyskland finns stor tradition av att odla spelt, som är en eftertraktad gröda bland konsumenter. Skalet kan användas till foder, strö eller som fyllning i kuddar och mjölet till exempelvis bröd.

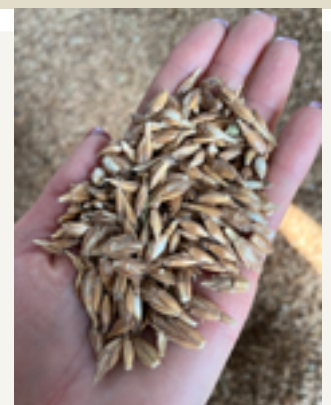
Gård 2

Namn: Kay Hansen

Produktionsinriktning: Bioland-certifierad växtodling på 1300 hektar

Grödor/växtföljd: Vall, spelt, havre, åkerböna, spelt/råg med insådd

Övrigt: Utmaning att ha gården utanför ett Unescos världskulturarv som lockar till sig hundratusentals fåglar.

Gård 3

Namn: Tillman von Münchhausen

Produktionsinriktning: Bioland-certifierad växtodling på 486 hektar

Grödor: Spelt (majoritet), havre, råg, vårvete, malkorn, åkerböna, rödklöver

Övrigt: Viktig med svavel i spannmål

Vallskörden byts mot gödsel och halmen byts mot strö från champinjonodlingar i närheten. Jordarten består av genomsläppliga sandjordar och åkerbönan måste sås på 16 cm djup på grund av närheten till ett UNESCO-världkultursarv.

Därefter hängde vi med Kay till en nybyggd hall för spannmåls-lagring. Här fanns plats för cirka 3000 ton spannmål inklusive en egen unik rensningsanläggning för att döda skalbaggar i spannmål genom en centrifugering. Anläggningen är den enda av sitt slag i norra Tyskland. Det som rensas bort säljs som grisfoder.

Efter två givande och intensiva studiebesök avslutade vi kvällen med Tysklands nationalrätt – schnitzel.

Efter en tidig frukost morgonen därpå åkte vi norrut till Kiel, där vi träffade Tillman von Münchhausen på Gut Rosenkrantz.

Vi samlades i skuggan bredvid en flygelbostad till herrgårds-huset för en presentation av godset. Deltagarna blev nyfikna på markpriserna i området, som var cirka 50 000 euro per hektar och runt 800 euro per hektar för arrende.

Under rundvandringen som först tog oss till ett speltveteskifte och sedan till maskinhallen fick vi en inblick i gårdens växtodling. Rödklöver odlas framför allt som gröngödsling i två år följt av två år speltvete med insädd av mellan/bottengröda med vitklöver och engelskt rajgräs. En intensiv jordbearbetning med både alvluckring och rotorharv tillämpas.

Att förse grödorna med kväve är en stor utmaning. Tillmans strategi är att försöka förbättra kväveeffekten med kaliumsulfat men också göra dem mer torktåliga. Kvävetillförseln sker i form av flytande och fasta rötrestorer och att så klöver och engelskt rajgräs mellan raderna i spannmålet.

Lunchen intogs i Eckernförde innan vi åkte till sista gården nära den danska gränsen.

Nieharde Bio GbR Kooperation består av tre gårdar som gått ihop i ett kooperativ. Efter välkomst där det bjöds på traditionella tyska bakverk fick vi en introduktion i hur kooperativet fungerar. De tre lantbrukarna samkör växtodlingen med gemensam maskinpark, inköp och försäljning av spannmål till företag och privatpersoner. Tidigare gårdscentrum på de tre gårdarna har olika fokusområden, till exempel maskinförvaring, torkning och lagring.

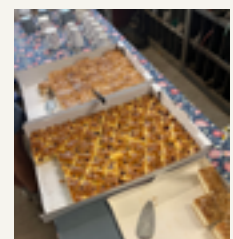
Efter presentationen gick vi till ett skifte med vall som är avgörande för att klara av ogrästryck av framför allt renkavle – många skördar tröttnar ut ogräset. Nieharde har ett samarbete med en biogasanläggning – vallen och rågen byts mot rötrestorer som återförs. En genomtänkt växtföljd med baljväxter, vår- och höstgrödor, vall och mellangrödor lägger grunden för deras framgång och stabila skördar.

Gården kompletterar en "biogassoppa" med Kiserit och Kalimagnesia/Patentkali, berättar lantbrukarna. Trots att de redan har bra pH-värden (6,5–7) lägger de cirka tre ton kalk vart tredje år.

Efter sista studiebesöket, med mycket ny kunskap i bagaget, tog bussen oss tillbaka till Travemünde där vi avslutade resan med en gemensam middag innan nattfärjan satte kurs mot Sverige.

Slutsatser efter gårdsbesöken:

- Viktigt med kaliumsulfat till vallarna och spannmål
- Bra att kalka minst en gång i växtföljden oavsett nuvarande pH-värde
- Svavel, magnesium och kaliumgödsling är avgörande i odlingen när kväve inte kan tillföras i tillräckliga mängder
- Vallen spelar en central roll för samtliga eko-gårdar
- Lusern blir alltmer intressant. 🌿

Gård 4

Namn: Lutz Clausen, Markus Schmidt, Henrik Petersen

Produktionsinriktning: Naturland-certifierad växtodling på 590 hektar

Grödor/växtföljd: Havre, spelt, vete, raps, åkerböna, råg, vall, mellangrödor

Övrigt: Stort fokus på jordhälsan

Landsbygdskväll lockade nyfikna lantbrukare

En kväll i riktig lantbruksanda bjöd Länsstyrelsen in till i mitten av maj. Med odlingslandskapet i fokus skapades möten med möjlighet att träffa rådgivare och personal från olika verksamheter.

Text och foto: Clara Jonsson

Med åkermark som arena och höbalar som ståbord stod rådgivare och handläggare från Länsstyrelsen, Växa och Hus-hållningssällskapet redo för nyfikna frågor och funderingar från länets lantbrukare. Runt Agetomta gård, där kvällen ägde rum, löpte en slinga med stationer inriktade på olika teman som företagsstöd, primärproduktion och djurstallar. Möten kring viltfrågor, energibesparande insatser och miljöåtgärder varvades med korvgrillning och tipspromenader – för både vuxna och barn.

– Trevligt initiativ! Det var intressant att höra om viltvården, berättar växtodlaren Annette Wallin som stannat till för att äta en grillad korv.

– Bra att få koll på sådant man inte kände till sedan tidigare. Vid varje station var det alltid något man fick klarhet kring, tillägger Stefan Wallin.

Tillsammans driver de ett lantbruk utanför Söderköping, där de bland annat ägnat sig mycket åt kalkfilterdikning.

– Vi har fått mycket stöd från Länsstyrelsen. Det är alltid roligt när man kan göra något för miljön i samband med produktionen, säger Stefan.

Under kvällens gång dök ett femtiotal lantbrukare och markägare upp.

– Kvällen har verkligen uppfyllt sitt syfte – att vara en plats för goda samtal mellan lantbrukare och personal på Länsstyrelsen. Dialog och kunskapsutbyte tror jag leder till god myndighetsutövning och, i mitt fall, en möjlighet att få reda på vilken kompetensutveckling som efterfrågas så att vi inom projektet Greppa Näringen satsar på rätt saker, säger Lovisa Granberg, rådgivare och samordnare för Greppa Näringen vid Länsstyrelsen Östergötland och en av kvällens medarrangörer.

Anette och Stefan Wallin gästade lantbrukskvällen.

Ekodagen 2023

Under september görs varje år flera satsningar för att uppmärksamma ekologisk produktion mot konsument. I år anordnade vi på Länsstyrelsen Östergötlands landsbygdsenhet en aktivitet mitt i Linköping, intill bondens marknad den 23 september. Evenemanget, som vi kallar ”Ekodagen”, arrangerade vi tillsammans med Ekologiska lantbrukarna och Hushållningssällskapet men även KRAV och Arla var på plats. Att prata om livsmedelsproduktion i allmänhet och ekologisk produktion i synnerhet var uppskattat. Det är inte alltid enkelt att förmedla kunskap men med hjälp av en tipspromenad, fint illustrerade vykort, en uppställd traktor med ogräsharv och några nykläckta kycklingar fick vi till många goda samtal.

Foto: Jonna Sundell Johnstedt

Foto: Jonna Sundell Johnstedt

SM-deltävling i utomhusmatlagning vid Tåkern

Text : Linnéa Sommar, landsbygdshandläggare

För andra året i rad arrangerades en deltävling i SM i utomhusmatlagning vid naturum Tåkern. Den här gången deltog fyra lag och gemensamt för dem alla är att de gillar matlagning och att vara utomhus.

Råvarorna som lagen fick välja bland var i så stor utsträckning som möjligt från Östergötland. Valnötter, hjortinnerfilé, grillost, kålrot och chili var några av de råvaror som lagen valde att använda sig av i de tre rätterna som tillagades – ett brett utbud av östgötska livsmedel förvandlades till fantastiska rätter. Besökarna fick efter juryns bedömning provsmaka och prata med lagen. En bra möjlighet till ökad medvetenhet om vikten av svenska och lokalproducerade råvaror.

Jury bestod av Maria Leclercq, avdelningschef på Länsstyrelsen, Roja Brimalm, Huset i växthuset och Markus Larsson, Ombergs turisthotell. Efter att ha provsmakat, tittat och utvärderat var de eniga. Med motiveringen om en ”välplanerad och välkomponerad meny som var väl genomförd med en skogstvist i varje rätt” vann laget vid namn Godagens skogen, som nu önskas lycka till i finalen i Skövde maj 2024.

Foto: Jenny Carlsson

Foto: Jonna Sundell Johnstedt

Kursprogram vinter 2023/2024

Under året erbjuds du som lantbrukare och företagare på den östgötska landsbygden en variation av kurser. Nedan kan du se kommande kurser, så snart de blir datumsatta kan du hitta dem i kalendern på lansstyrelsen.se/ostergotland, i vårt nyhetsbrev *Livskraftig landsbygd* och på vårt Instagram-konto *landsbygd_ostergotland*.

November

Digital föreläsningsserie om frukt- och bärodling

Måndagar i november, kl. 18-20

En serie inspirationsföreläsningar om olika ämnen med koppling till temat odling av frukt och bär.

Affärsplanering för mindre företag

Digital utbildning om bland annat att skapa en affärsplan, budgetering och affärsmodeller.

December

Studieresa lammproduktion

7 december

Under dagen besöker vi tre gårdar som byggt nytt och byggt om för lammproduktion och diskuterar planlösningar och uppfödning.

Livsmedelshygien/livsmedelssäkerhet

Lär dig mer om hygieniska rutiner, mikrobiologiska faror och vad en livsmedelskrontröll innebär.

Styckning av vilt

Från skog till styckat vilt, vad du behöver tänka på och visning av hur styckning av vilt görs.

Januari

Studieresa för nötköttsproducenter

10-11 januari

En resa för dig som är intresserad av nötköttsproduktion, dikor, byggnation, planlösningar och lantbruk. Förutom flera olika studiebesök kommer vi att prata om byggnadslösningar, foder, lönsamhet och det senaste inom nötköttsproduktionen.

HACCP

Föreläsning som ger grundläggande kunskaper i HACCP för att producera säkra livsmedel.

Näringsdeklarationer/märkning

När ska livsmedlet vara märkt och hur ska en näringsdeklaration se ut?

Ull som inkomstkälla

Lär dig ta vara på ullen från dina får. Sortering och användningsområden.

Grundkurs i ekologisk fruktodling

Tre dagars teorikurs där vi går igenom grunderna i ekologisk fruktodling.

Februari

Studieresa om ullproduktion och förädling

Vi åker gemensamt till ett ullspinneri och en fårproducent.

Marknadsföring i sociala medier

Vill du lära dig mer hur du når ut i sociala medier? Då kan du vara med på detta utbildningstillfälle.

E-handel

En föreläsning om hur du startar en e-handel.

Skötsel av betesmarker

Skötselkurs med fokus på igenväxning i betesmark. Få konkreta tips av våra fältpraktiker och lär dig mer om hur du ska bekämpa besvärliga uppslag.

Dokumentera användning av växtskyddsmedel och biocider

Använder du växtskyddsmedel i ditt arbete eller biocider inom jordbruksverksamheten? Kom ihåg att all yrkesmässig användning av dessa ska dokumenteras i journaler.

Text: Nina Holm, primärproduktionshandläggare

Detta ska dokumenteras i sprutjournalen

- Datum och klockslag (då spridningen är påbörjad)
- Skifte (skiftesnummer eller fältnamn)
- Sprutförare (den som utför bekämpningen)
- Gröda (till exempel havre, potatis, vårkorn)
- Syfte med bekämpningen (till exempel ogräs, svamp, insekter)
- Växtskyddsmedlets namn (enligt etiketten)
- Dos (samma måttenhet som etiketten)
- Om det finns blommande växter (anges om preparatet är bifarligt)
- Karenstid (om aktuellt även skörde datum)
- Fasta och anpassade skyddsavstånd (objekt och avstånd i meter)

Vid användning av så kallade kombipreparat, som består av flera slags medel, ska namn och dos redovisas för alla medlen. Inga fält i sprutjournalen får lämnas tomma. Om någon av punkterna inte är aktuella ska det antecknas.

Användning av biocider inom jordbruksverksamheten ska journalföras liksom användning av växtskyddsmedel. Tänk på att du behöver ha tillstånd för att få köpa och använda gift mot råttor (biocider klass 1 So).

Detta ska dokumenteras i biocidjournalen

- Datum
- Plats
- Preparat
- Eventuell karenstid
- Syfte med bekämpningen
- Vem som har utfört bekämpningen

Både sprutjournalen och biocidjournalen ska sparas i minst tre år och finnas tillgängliga att visa upp vid kontroll.

På Länsstyrelsens webbplats finns mer information om journalföring: Växtnäring och växtskydd (lansstyrelsen.se)

Behörighetskurser

Nu är det dags att kolla upp din behörighet för användning av växtskyddsmedel. Du som behöver förnya din behörighet kan nu anmäla dig till en av vidareutbildningarna på utbildning.jordbruksverket.se.

Här kan du inom kort också anmäla dig till vår grundkurs.

Mer information finns på Länsstyrelsen Östergötlands webbplats.

Maria Weigl 010-223 55 00

maria.weigl@lansstyrelsen.se

Projekt- och investeringsstöd i Östergötland 2023 och 2024

Text: Jonna Sundell Johnstedt, lantbrukskonsulent

Över 200 ansökningar inom projekt- och investeringsstöd i den nya Strategiska planen har kommit in under 2023. Det är positivt med ett högt söktryck, men tyvärr innebär det också att det blir fler avslag på grund av en begränsad budget. Om du får avslag kan det finnas möjlighet att söka i nästa ansökningsomgång. Vi har hittills fattat bifallsbeslut för Startstöd och Minskad ammoniakavgång.

2024

Planen för 2024 är reviderad. Hur stor budgeten blir för Förädlingsstödet är ännu inte beslutat av Jordbruksverket.

Under 2024 kommer det att se ut så här:

Stöd	Jan	Feb	Mars	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Stallar/inhysningssystem	14 miljoner											
Växthus/tunnelodling									3 miljoner			
Tork/lagring							5 miljoner					
Energiskog												
Täckdikning	13,7 miljoner											
Minskad ammoniakavgång	4 miljoner											
Utrustning	4 miljoner											
Förädling						Inte beslutat						
Diversifiering						3 miljoner						
Kalkfilterdike	2,18 miljoner											
Startstöd	1,075 miljoner								1,075 miljoner			
Bevattningsdammar	Löpande hela året											
Vattenvårdsåtgärder: • Biologisk mångfald • Retention • Övriga	Löpande hela året											

Observera att tidslinjen kan komma att revideras under året. Håll dig uppdaterad på [Länsstyrelsen Östergötlands webbplats](https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/).

Bra att tänka på

Du är inte garanterad stöd bara för att du sökt stödet. Om du inte blir beviljad stöd kan det bland annat bero på att andra ansökningar prioriterats eller att pengarna tagit slut.

Om du påbörjar din investering innan du fått ditt beslut om stöd är det viktigt att du ändå följer de villkor som gäller för stödet. Annars kan det hända att ditt stöd minskar eller att du inte får något stöd alls.

Det är på egen risk som du påbörjar en investering innan du har fått beslut om stödet. Om du får avslag kan du nämligen inte söka stöd för dessa uppgifter på nytt vid senare tillfälle. Om du söker på nytt vid ett senare tillfälle kan du alltså bara få stöd för de utgifter som du haft efter din nya ansökan skickades in.

En förändring jämfört med tidigare är att du själv måste söka på nytt om det beror på att det är många som söker stöd i den aktuella omgången och pengarna inte räcker till. Tidigare flyttades ansökan automatiskt över till nästa omgång.

Enheten för landsbygd. Foto: Erik Widén.

Vi arbetar med projekt- och investeringsstöd, kurser och rådgivning

Vi svarar på dina frågor om projekt- och företagsstöd:

Susanne Boe Skåmedal	010-223 54 83	Linnea Sommar	010-223 55 35
Marie Kärregård	010-223 55 09	Jonna Sundell Johnstedt	010-223 56 02
Hanna Vollmer	010-223 56 10	Ida Kellström	010-223 56 03

Önskar du rådgivning eller har idéer på aktiviteter? Hör av dig till oss:

Ängs- och betesmarker

Erik Widén	010-223 55 24
Rebecca Petersen	010-223 55 11
Matilda Hansen	010-223 55 34
Linnea Barrefelt	010-223 55 12
Joel Larsson	010-223 55 14
Anders Eliasson även bitillsyn & fastigheter	010-223 54 94

Greppa Näringen

Lovisa Granberg	010-223 54 90
Maria Weigl <i>Behörighetskurser</i>	010-223 55 00

Mejla oss: enheten.for.landsbygd@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Östergötland

Besöksadress: Östgötagatan 3, Linköping

Postadress: Länsstyrelsen Östergötland, 581 86 Linköping

Telefon: 010-223 50 00

E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se

Webbplats: lansstyrelsen.se/ostergotland

Avdelningen för djur, landsbygd och livsmedel

Maria Leclercq *Avdelningschef* 010-223 52 57

Enheten för jordbrukarstöd

Kristoffer Hellberg *Enhetschef* 010-223 55 32

Enheten för livsmedel, veterinär och vilt

Marie Larsson *Enhetschef* 010-223 52 67

Enheten för landsbygd

Susanne Boe Skåmedal *Enhetschef* 010-223 54 83

Enheten för djurskydd

Helen Loor *Enhetschef* 010-223 52 59

Kontakt

Telefonsupport för jordbrukarstöden 0771- 67 00 00

jordbrukarstod.ostergotland@lansstyrelsen.se

Projekt- och investeringsstöd öppettider vardagar 8-16.30 010-223 51 77

Anmälan av rovdjursangrepp på tamdjur 010-223 55 45

Servicetelefon djurskydd öppettider vardagar 9-12 010-223 51 44

Vid övriga ärenden ring Länsstyrelsen Östergötlands växel på 010-223 50 00

Livskraftig Landsbygd

LANDSBYGD.OSTERGOTLAND

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Håll dig uppdaterad genom att prenumerera på vårt nyhetsbrev
[Livskraftig landsbygd](#) och följ oss på Instagram [@landsbygd_ostergotland](#)